

KSIĘGA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA
PAMIĘCI PROFESORA JACKA RĄBA

HUM MANIS TYKA

HUMANISTYKA

KSIĘGA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA
PAMIĘCI PROFESORA JACKA RĄBA

Redakcja naukowa: Aleksandra Kuzior

ZABRZE 2015

Recenzenci:

Prof. dr hab. Józef Bańka

Prof. PhDr. Pavel Fobel, PhD

ISBN: 978-83-62023-38-7

SPIS TREŚCI

Jacek Rąb – INNOWACJE INACZEJ	10
Adam Bartoszek – KATEGORIA DOBRA WSPÓLNEGO W ŻYCIU OBYWATELSKIM POLAKÓW	18
Waldemar Czajkowski – OD WIZJI FILOZOFII XXI WIEKU DO HISTORII FILOZOFII	28
Katarzyna Katana – MIGRACJE ZAROBKOWE JAKO FENOMEN SPOŁECZNY	70
Andrzej Kiepas – „NAUKA, TECHNIKA, SPOŁECZEŃSTWO” JAKO PRZEDMIOT BADAŃ I EDUKACJI	80
Anna Kochmańska, Janusz Karwot – PROFIL MENEŻERA PRZYSZŁOŚCI-KOMPETENCJE, STYLE KIEROWANIA, ETYCZNE ASPEKTY PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ	90
Tomasz Kosiek – PRACA NAUKOWA JAKO SŁUŻBA PRAWDZIE WEDŁUG JANA PAWŁA II	102
Alla Lobanova – WIEDZA SOCJOLOGICZNA JAKO CZYNNIK PARADYGMATÓW MYŚLENIA U STUDENTÓW NA UCZELENIACH TECHNICZNYCH	108
Jarosław Mikołajec – GEOPOLITYKA JAKO PRZEDMIOT AKADEMICKI	116
Grażyna Osika – HUMANISTYKA JAKO NAPĘD TECHNOLOGII	126
Barbara Przybylska-Czajkowska – O FENOMENOLOGII PRACY I DIALEKTYCE PRODUKCJI. UWAGI NA POCZĄTEK XXI WIEKU	138
Pavol Sucharek – TROSKA O DUSZĘ JAKO PODSTAWOWA ROLA FENOMENOLOGII W ROZWOJU WSPÓŁCZESNEJ TECHNOKRACJI	158
Aleksandra Synowiec – KOMERCYJNY WYMIAR WIELOKULTUROWOŚCI: MULTIKULTURALIZM BUTIKOWY I PRZEMYSŁ TURYSTYCZNY	166
Piotr Weryński – PUBLIC SPHERE IN CHOSEN THEORETICAL APPROACHES – COMPARATIVE ANALYSIS AND METHODOLOGICAL CONSEQUENCES	176
Barbara Zięblińska – AKTUALIZACJA ODPOWIEDZIALNOŚCI W ORGANIZACJI LĘKU	186
Aleksandra Kuzior – REMINISCENCJE Z IX POLSKIEGO ZJAZDU FILOZOFICZNEGO FOTOREPORTAŻ Z IX POLSKIEGO ZJAZDU FILOZOFICZNEGO	198
	208

TROSKA O DUSZĘ JAKO PODSTAWOWA ROLA FENOMENOLOGII W ROZWOJU WSPÓŁCZESNEJ TECHNOKRACJI¹

1. Fenomenológia ako skúmanie zmyslu zjavovania

V základnej ambícii klasickej fenomenológie, v snahe vedecky vykázat posledný základ zjavovania toho, čo sa javí, t. j. fenomenológie v husserlovskom zmysle, sa ukrýva niekoľko motívov, ktoré je potrebné bližšie osvetliť. Samotná otázka zjavovania súcna a hľadanie podmienok jeho možností sú staré ako filozofia samotná. Pokiaľ ide o tematický zámer zostáva takáto filozofia v prísnom slova zmysle ontológiu, pretože je založená na pôvodnom rozlíšení bytia a súcna – paradox tkvie v tom, že táto pôvodná ontologická diferenciacia nezjavuje žiadne súcno, sama nie je tematická. Jej hlavnú tému možno maximálne uviesť v úvodzovkách, „témou“ je totiž samotný svet v tom najširšom zmysle celku bytia. Nie sú to objekty našej skúsenosti, nie sú to ani vecné vzťahy, je to čosi „tretie“, ako hovorí Patočka.² Bytie v celku je podstatne odlišné od akéhokoľvek typu súcna, nemožno ho vykazovať kategoriálne, samo predstavuje podmienku možnosti zjavovania toho, čo a aké veci sú. To isté platí aj pre abstraktnejšiu rovinu súvislosti významových poukazov, ktoré sú pre seba

1 Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0164-12.

2 J. Patočka, Fenomenologické spisy II. Sebrané spisy Jana Patočky svazek 7. Oikoymenth & Filozofia, Praha 2009, s. 352.

otvorené určitou základnou možnosťou, ktorú poukazy samé v sebe neobsahujú. Ľahko sa zhodneme na tom, že pojem sveta a bytia sa nevyčerpáva v pojme veci. Bytie je nie je žiadne súcno a svet nie je žiadna vec. Pre človeka však toto bytie predstavuje špecifický „objekt“ záujmu.

Veci a všetko, čo je čiastočné, sú zrozumiteľné a uchopiteľné iba na základe vonkajších súvislostí. Tieto súvislosti sú pre nás vo svojom vzájomnom odkazovaní v konečnom dôsledku otvorené iba na základe posledného zmyslu, do ktorého je akoby všetko zahrnuté. Samotný tento celok a jeho zmysel, túto poslednú možnú inštanciu predstaviteľného ale nemožno z prvých dvoch úrovní nijako vyvodiť. Nie je totiž ničím samozrejým, celok nemožno absolútne uchopiť ani zmyslovo ani racionálne. Fenomenológia chce byť rigoróznym odhalením týchto troch vrstiev bytia, a v tomto bode ostáva ontológiou ako vedou o bytí toho, čo je. Zaujíma však špecifický postoj, pri ktorom je možné – aspoň do istej miery – vedecky skúmať a určiť zmysel modifikácie, ktorou prechádza každý fenomén (fyzický, psychický, historický, atď.), keď sa stáva takzvaným „čistým fenoménom“. Práve na tom je založený rozdiel medzi bežným a fenomenologickým postojom: zatiaľ čo v bežnej skúsenosti predpokladáme, že existuje svet súcien, entít, jednotlivín (jednoducho vecí) v absolútnom zmysle slova a nezávisle na našej skúsenosti, vo fenomenologickom postoji odkrývame nesamozrejmú, teda pôvodnú problematickosť a vykonštruovanosť tohto presvedčenia. V konečnom dôsledku ho totiž odkrývame ako (teoretickú alebo vedeckú) konštrukciu.

Fenomény, javy (svet objektov a služobných poukazov – všetko, o čom zvyčajne hovoríme, že „tvorí náš svet“) môžu vďaka fenomenologickému postoji nadobudnúť celkom iný zmysel, ale musíme si pritom uvedomiť že ide o fenomény, ktoré je nutné očistiť od akejkolvek konštrukcie objektívne daného bytia. Tento iný zmysel fenomenov nazýva Husserl „čistým fenoménom“ a situuje ho do oblasti vedomia. Zaujímavou sa stáva oblasť modifikácie, t.j. premeny zmyslu samozrejme prijímaného základného existenciálneho určenia („je“) fenomenov. To je vlastný predmet fenomenológie, ktorá podľa Husserla privádza celú vedu k absolútne jasným a istým princípom, pretože ako jediná dokáže uvažovať o veciach a vzťahoch nezastrene, so zreteľom na absolútne nepochybniteľný základ zjavovania bytia. Fenomenológia je tak prvou vedou, ale v odlišnom zmysle než klasická ontológia. Husserl totiž situoval vedu do oblasti myslenia: ukázal, že niet žiadnych vedeckých poznatkov bez predbežnej zaktovenosti v oblasti zmyslu, ktorý vedu s jej nárokom na objektivitu a presnosť predchádza. Fenomenológia teda po obsahovej stránke (so svojím zaujatím pre zmysel fenoménu) opätovne, a po formálnej stránke (z hľadiska zaujatia nového metodického postoja, charakterizovaného ako *epoché*) po prvý krát, vstupuje do oblasti zmyslu zjavovania.³ Na rozdiel od skúmania spôsobov zjavovania jednotlivých fenomenov, ktorý definuje prírodné vedy,

3 E. Husserl, Formální a transcendentální logika. Filosofía, Praha 2007, s. 304-306.

ju zaujíma samotný spôsob a modifikácie bytia fenoménov. Keďže stojí na pevnom rozlíšení rozličných spôsobov bytia fenoménov, resp. ich existenciálnej modifikácii, predstavuje účinný obranný nástroj voči bežnému splošťovaniu ontologickej povahy reality na čisto predmetnú a úžitkovú zložku. Bytie človeka, sveta a bytie vôbec, ako to, čo tajomným spôsobom determinuje vnútornú povahu vecí tohto sveta, túto jasnosť pozadia ako pôvodný princíp zjavovania jednoducho nemožno bezo zbytku previesť na jednotlivé jeho zložky či prejavy. Tejto chyby sa dopúšťame najčastejšie vtedy, keď nejaký konkrétny vedecký model (atomárna, DNA, informatická štruktúra), ktorý je vždy len myšlienkovou konštrukciou, kognitívnou mapou – fenoménom, začneme v mysli považovať za samostatnú realitu. Vedecký konštrukt takto rýchlo nadobúda abstraktný ontologický štatút a zásadne potom ovplyvňuje naše vnímanie podstaty vecí a povahy sveta či celku bytia.

2. Ontologický zmysel vyradenia generálnej tézy prirodzeného postoja

K zaujatiu nového metodického postoja, *epoché*, dospieva Husserl dôvtipným rozlíšením dvoch základných článkov karteziánskej skepsy. Tým prvým je zdržanie sa súdu, resp. uzátvorkovanie všetkých presupozícií, ktoré môžem o danom fenoméne mať. Druhým článkom je potom samotný nástup pochybnosti. Pre zaujatie fenomenologického postoja podľa Husserla postačí prísne dodržiavanie prvého článku. Prísne znamená, že sa fenomenológ aktívne dištancuje od vynášania akýchkoľvek hodnotiacich súdov a jednotlivých téz. Pritom platí, že toto vyradenie sa netýka len téz ako takých, ale najmä prirodzenej a najvšeobecnejšej, t. j. „generálnej tézy“, základného predpokladu alebo inštinktívneho presvedčenia, na ktorom sú založené všetky ostatné tézy. Táto generálna téza je podľa Husserla zároveň tým najprirodzenejším postojom, aký vo vzťahu k svetu vôbec môžeme zaujať, hovorí totiž, že *svet vecí, súcien existuje v absolútnom zmysle, nezávisle na akejkoľvek téze*. Prevedenie *epoché*, to znamená uzátvorkovanie tohto elementárneho presvedčenia nám umožňuje skúsenosť zásadnej modifikácie ontologického štatútu samotného javenia, fenomenality sveta: suspendovanie naivnej viery v samostatné bytie celku sveta ukazuje svet z celkom odlišnej perspektívy než doterajší matematicko-konštruktívny koncept *res extensa*. Svet už nepredstavuje nejaký absolútne objektívny pól jestvujúci nezávisle na subjektívnej činnosti mysliaceho ducha. Svet vecí a služobných poukazov, každodenný praktický život, jeho „dielo“ tým samozrejme neprestáva platiť. Na jeho činnosť a funkcie však možno nazerať v úplne novom svetle. Fenomenológia vďaka vyradeniu tézy prirodzeného postoja radikálne oslabilila zmysel vonkajšieho sveta ako číreho *res extensa* a z pôdy tzv. objektívnej kauzality ho presadila na jeho pravé miesto: do sféry intencionality.⁴ Vďaka tomu, že svet už nemá primárne zmy-

4 Husserl E., *Idea fenomenologie*. Oikoymenh, Praha 2001, s. 84-86.

sel „vecí“ a že stratil zmysel absolútne transcendentného bytia a vďaka tomu, že sa v pojme intencionality stáva svet predmetným korelátom vedomia, sa potom môže fenomenológia so svojim zaujatím pre modifikáciu oného „je“ alebo bytia fenoménu oprávnenne nazývať *vedou o duši* alebo ontológiou ľudského života. Svet ako univerzum zmyslu nestratil nič zo svojej konkrétnosti, ukázal sa len vo svojej nahote – ako pôvodný korelát pred-teoretického a pred-vedeckého života vedomia. Svet očistený od každej tézy je pôvodný svet porozumenia onomu hlbokému a pritom nepredmetnému a netematickému zmyslu, ktorý nás v našom živote orientuje rozličnými smermi.

Duševné fenomény majú samozrejme celkom odlišnú povahu ako fyzické. O tomto rozdiely hovorí Husserl: „Čo „je“ psychické bytie“, nám nemôže povedať skúsenosť v tom zmysle, ako to platí pre to, čo je fyzické. Psychické predsa nezakúšame ako ukazujúce sa (*Erscheinendes*); je zážitkom (*Erlebnis*)“.⁵ Rozlíšenie medzi psychickým a fyzickým je však založené práve týmto hlbokým zmyslom ontologickej diferencie zjavujúcej zvláštne štruktúrovaný priestor kdesi na pomedzí naturalizmu a idealizmu. Vo fenomenologickom pohľade sa totiž koncentruje celá problematika vzťahu živej bytosti k svojmu okoliu, človeka k svetu. Intencionalita, ktorá sa javí ako základná funkcia zakorenenia Ja vo vzťahu k svetu, ako podmienka polohy tézy nejakého vedomého Ja vôbec, nás učí hľadať predpoklady predmetnosti znovuotvorením a riešením problému duševna. Intencionalita vlastne znamená vyradenie hrubého naturalizmu, podľa ktorého je každý subjektívny postoj principiálne podmienený vonkajšou kauzalitou. Ruka v ruke s vyradením tézy prirodzeného postoja kráča aj vyradenie nároku objektivity na platnosť – v otázke duševna je preto obzvlášť dôležité vyvarovať sa zvodom reflexie, ktorá má tendenciu chápať svoj predmet podľa vzoru aktívnych konštitúcií (napr. aprehenzia). Psychické bytie, hovorí Husserl, nevnímame na spôsob predmetu, zakúšame ho, sme jeho súčasťou. Psychické bytie, duša a vedomie, to zároveň znamená existenciálne precitnutie – slobodné seba-odlíšenie od vonkajšej skutočnosti. Fenomenologický postoj vyradenia generálnej tézy takto hlboko transformuje ontologický zmysel reality ako takej. Za vecami, fyzickými fenoménmi a funkčnými poukazmi je ešte čosi „tretie“: svet ako intencionálny korelát duševna ako vedomej ľudskej existencie.

Je dôležité pochopiť, že a prečo o tejto subjektívnej alebo duchovnej re-orientácii postoja vo vzťahu k svetu a celku bytia nemožno podať žiadne „objektívne“ informácie. Pojem objektívny tu chápeme ako intersubjektívne totožný myšlienkový útvar, ktorý sa vyznačuje predmetnou jasnosťou a vecnou účinnosťou. Fenomén ľudskej existencie je však niečo, čo nevysvetľujeme nevyhnutne len vo vedeckých kategóriách a objektívnych vedeckých pojmoch, ktoré musia všetkých rovnako presvedčať. Existenciálna modifikácia prirodzeného (naivného) postoja predsa

5 E. Husserl, *Filosofie jako přísná věda*. Togga, Praha 2013, s. 34.

znamená určitú zásadnú revíziu v otázke poňatia pravdy. Hovorí nám o tom aj bežná skúsenosť: ako fenomén má ľudská existencia a oblasť duševna celkom odlišný výraz, pokiaľ ich tematizujeme a objektivizujeme, skrátka vedecky skúmame a opisujeme pomocou vedeckého pojmového aparátu a celkom iný formát dostáva táto otázka vďaka skúsenosti smrti blízkej osoby, vojny, previnenia, atď. Za všetky objektivistické postoje v otázke existencie, stačí ako príklad uviesť článok teoretického biológa Stuarta Kauffmana „Čo je život“ v známom zborníku *Příštích padesát let. Věda v první polovině 21. století*. Kauffmanov postoj je reprezentatívnym postojom prírodovedca, ktorý vášnivo obhajuje presvedčenie, že otázku života / živého bude možné v priebehu nasledujúcich desaťročiach vďaka revolučným zmenám vo fyzike, chémii a biológii pohodlne zodpovedať.⁶ Z fenomenologického hľadiska je to proste naivný postoj, pretože kladie pred seba „život“ ako nejakú objektívnu skutočnosť. Život a existencia však nie sú v žiadnom prípade objektívne skutočnosti, sú to fenomény. A objektívna realita nám takisto nie je daná sama osebe, ale práve skrze „primárne“ fenomény *otvorenosti, vyjavenia, sprístupnenia a stierania*, ktoré môže skúmať filozofia, v žiadnom prípade veda. Pre tieto primárne fenomény, platí, že sú že sú akoby výrazom jedného celkového pohybu smerom k centru, ktoré predstavuje každá ľudská existencia. Sú to úrovne pohybu na ceste k nám samým. Práve na základe týchto primárnych – inobjektívnych – fenoménov, osvetľujúcich našu každodennú realitu, možno potom konštatovať niečo ako „objektívne fakty“. Možno sa pre ne zdôvodnene a vyargumentovane rozhodnúť, možno o nich usudzovať, budovať teórie, avšak v platnosti zostáva skutočnosť, že pre základnú životnú pozíciu sa rozhodnúť nemožno. Alebo existenciálne zmierenie alebo proti pohyb voči celku bytia, v každom prípade existenciálna situácia, ktorá je bojom s výzvou sveta k odhaleniu jeho hlbokého zmyslu; pôvodný fenomén života a existencie, to je založenie a tiahnutie k pravde, ktorá zakladá každú objektívnu dokázateľnosť.

3. Technika, sila a technokracia

V tejto otázke je fenomenologické stanovisko zajedno s hermeneutickým postojom: túto situáciu bežne rozličným spôsobom reflektujeme, to znamená že sa vydávame na cestu porozumenia, a najčastejšie volíme formu objektivácie. Nemáme totiž iné prostriedky ako si zaistiť, aby bola naša orientácia vo svete metodicky riadená: z tohto dôvodu sa rozhodujeme pre určitý výklad diania, ktorého sme súčasťou. Tento výklad je vždy viazaný na konkrétny pocit doby, ktorý predstavuje jej vlastný modus seba porozumenia a seba výkladu. Ešte to nie je poznanie, nie je to reflexia

6 S. Kauffman, Co je život? [in:] Brockman S. (ed.): Příštích padesát let. Věda v první polovině 21. století. Dokořan & Argo, Praha 2004, s. 120-132.

v prísnom slova zmysle, ale je to výraz premeny samotného zmyslu bytia – ako typický súčasný spôsob uchopenia sa javí najmä moderná organizácia a technika.

Technika je určitým význačným spôsobom odkrývania sveta.⁷ Nie je to len oblasť ľudskej činnosti (prostriedky, postupy a znalosti) využívajúca a ovládajúca prírodu v prospech človeka postupnou implementáciou poznatkov prírodných vied, tak, aby boli prakticky využiteľné: „snaží sa predstavovať súcno pred seba pomocou nástrah, aby sa príroda ukázala ako vopred vypočítateľná sústava síl. Teória sama sa usiluje postulovať prírodu ako vopred vypočítateľnú“.⁸ Je to celá oblasť zmyslu, ktorá to, čo je bezprostredne dané, odomyká primárne v horizonte úžitkovosti, organizovanosti a kalkulácie; ktorá svet vníma ako materiál určený k pretváraniu a produkcii. Vzniknuté produkty potom zhromažďuje a dáva k dispozícii pre ďalšie použitie. Tento postup nielen že pretvára svet nášho života do univerzálnej roviny, ale je tiež niečím, čo kvôli pretváraniu a zaistovaniu stavu zásob takúto rovinu vôbec vytvára; v tomto postupe dochádza aj k premene samotného sveta, v ktorom žijeme, ktorý sa presúva a mení vo svojom faktickom obsahu a zmysle. „Vyprázdnenie zmyslu sa tu napríklad prenáša zo sféry významov do oblasti samotnej reality. Rozbieha sa tak proces univerzálneho odhaľovania, ktorému nič neujde; ako veci, tak ľudia, všetko dostáva svoj „zmysel“, t. j. svoje miesto v tomto procese. Všetko je bez výnimky pohotovo určené k výkonu, plne k dispozícii a je o tom dopredu rozhodnuté. Všetko bez výnimky sa stáva prostým objednatelným a objednávaným súborom toho, čím možno disponovať. Tak sa vytráca nielen samotná vecná povaha vecí, ale aj predmetná povaha predmetného, vzťahnutosť k predstavujúcemu Ja, z ktorej nemožno objednávkový charakter vôbec vyvodiť. Tak sú zdanlivo svojbytné jednotky zaplenené do ohromnej siete vzťahov, v ktorej skôr fungujú než prebývajú, skôr pôsobia než spočívajú, v tomto zmysle ale sú: zmenil sa samotný zmysel ich bytia.“⁹

Problémy súčasnej technokracie sú len odrazom a predĺžením hlbokej transformácie duchovného zmyslu celku sveta. Technokrati, títo reprezentanti všeobecnej disponibility k výkonu založenému na momentálnej objednávke, nám však svojim konaním otvorene dávajú najavo, že ich podstata tohto problému vôbec nezaujíma. Spoločenskými témami nie sú systémové problémy, ale procedúry a okamžité – aj keď kozmetické – riešenia. Technokracia ako skrytá vláda odborníkov vlastne znamená odsunutie akejkoľvek diskusie o problémoch, ktoré nemožno riešiť kompromisom. Najdôležitejšie sú procedúry a procedurálne riešenia sociálnych, ekonomických a politických kríz i pseudokríz. Technokrata nezaujíma vlastná povaha problému,

7 Najznámejšiu fenomenologickú interpretáciu techniky a technického spôsobu odkrývania sveta ponúka M. Heidegger, *Věda, technika a zamyšlení*. Oikoymenh, Praha 2004.

8 M. Ambrozy, *Vybrané problémy reflexie vedy u Martina Heideggera*, [in:] *Filozofia, kultura a spoločnosť v 21. Storočí*. UKF, Nitra 2012, s. 105.

9 J. Patočka, *Péče o duši III*, *Sebrané spisy Jana Patočky svazek 3*. Oikoymenh, Praha 2002, 150-151.

nesleduje potrebu sledovať celú genézu jeho zmyslu, a preto sa nemôže vrátiť späť od jeho symbolickej odvodenosti k jeho najpôvodnejším ideovým zdrojom – tam, kde sa ukazuje základný moment odstupe ľudskej existencie od seba samej. Patológia modernej doby – univerzálny pocit vykorenenosti, všeobecná stratu zmyslu a absencia nového motívu k jeho hľadaniu – je príznakom prostého fenomenologického faktu: *človek prestal byť vzťahom k bytiu*, stal sa akumulátorom neutrálnej sily, čím došlo k jej praktickému zbožšteniu. Sila, všeobecná disponibilita, celá oblasť toho, ako sa niečo vykonáva, prebieha v zameniteľnosti jedného člena za iný, pričom je zmysel tohto jej prejavu viazaný na funkcie a úlohy, teda na aktuálny výkon. Proces výkonu je však stotožnený s jeho vlastným zmyslom, a tak je život strhnutý určitým konkrétnym „programom“, je doslova naprogramovaný. *Sila a energia už nie je len to, čo jestvuje, stáva sa celkovou realitou*, neponúka žiadne miesto partnerstvu ani tradícii. Existenciu a jej zmysel zasadzuje do poľa aktuálneho výkonu, mimo ktorého je možná len alternatíva nudy, bezprácnosti alebo orgiastickej zábavy.

4. Starosť o dušu ako výraz duchovnej jednoty. Terapeutická funkcia filozofie

Vzťah k bytiu, ktorý je možné zaujať na pozadí tejto mučivej alternatívy dnešnej technickej civilizácie, otvára pred nami vďaka fenomenologickej redukcii svet ako celok a celkový horizont; základný predpoklad, v ktorom už vždy žijeme, a ktorým je poznamenaný každý náš jednotlivý životný výkon. Vzťah k tomuto celku môžeme alebo celkom podriaďiť tradícii a zvyklostiam alebo ho založiť na novom, výslovnom porozumení, pri ktorom sa s týmto celkom pokúsime určitým spôsobom konfrontovať, prežívať vo vzťahu k nemu vlastnú životnú situáciu. Od antických čias čerpá pojem starosti o dušu svoj zmysel práve z tejto konfrontácie z celkom bytia, predstavuje snahu o prienik k nemu. V istom zmysle ide o reflektovaný vzťah, pretože je výslovný, uvedomovaný, lenže každý reflexívny výkon, meditácia či kontemplácia sú zdôvodnené práve týmto vzťahom. Myslenie je dôležité v zmysle obohacujúceho duševného výkonu, v platónskom zmysle predstavuje určité stupňovanie na ceste k jej dobru. Starosť o dušu je však sama umožnená stálou ontologickou väzbou, určitým citom pre bytie, a preto sa môžeme o našu dušu starať len vtedy, ak nezabúdame na tento jej bytostný základ. Rozumieť duši možno len tak, že sa o ňu staráme, avšak starať sa o dušu znamená v prísnom zmysle slova filozoficky vstupovať do jednoty a stávať sa jednotou trvajúceho, vše zahrnujúceho svetového horizontu, ktorý na rozdiel od nutne fragmentárneho horizontu vedeckého alebo estetického, nie je potrebné nijako aktívne odomykať a odkrývať, pretože je už vždy tu. Súčasný človek sa z perspektívy tejto možnosti uniknúť každodennosti ako banalite a ako štrukturálne absolútne nemennej danosti v ničom nelíši od svojich predkov: môže si zaujať

fenomenologického postoja jednoducho sprístupniť skúsenosť zvláštnej spriaznenosti či porozumenia celku bytia, toto náhle zotrvanie tvárou v tvár nekonečnu, ktoré tu označujeme výrazom duchovná jednota.

Základná perspektíva, to jest perspektíva jednoty bytia, v rámci ktorej sa problémy súčasného človeka ukazujú v celkom novom (a zároveň veľmi starom) svetle, ktorú treba zaujať, má potenciál celkovej premeny celého života. V tomto zmysle sa vyznačuje bytostne terapeutickou funkciou:¹⁰ jednota, to vlastne nie je ani perspektíva, nie je to zmena jednotlivých impulzov bytia, všetko sa tu kladie do celkom novej roviny služby *jednému* základnému zaujatiu, ktoré prestupuje každú jednotlivú osobnú existenciu a zároveň je touto existenciou rozvíjané. V okamihu tejto premeny sa človek vracia k svojmu duchovnému základu – stáva sa duchovnou osobou.

Bibliografia

1. Ambroz M., *Vybrané problémy reflexie vedy u Martina Heideggera*, [in:] *Filozofia, kultúra a spoločnosť v 21. Storočí*. UKF, Nitra 2012.
2. Husserl E., *Filosofie jako přísná věda*. Togga, Praha 2013.
3. Husserl E., *Formální a transcendentální logika*. *Filosofia*, Praha 2007.
4. Husserl E., *Idea fenomenologie*. Oikoymenh, Praha 2001.
5. Heidegger M., *Věda, technika a zamyšlení*. Oikoymenh, Praha 2004.
6. Kauffman S., *Co je život?* [in:] Brockman S. (ed.): *Příštích padesát let*. Věda v první polovině 21. století. Dokořán & Argo, Praha 2004.
7. Patočka J., *Fenomenologické spisy II. Sebrané spisy Jana Patočky svazek 7*. *Oikoymenh & Filosofia*, Praha 2009.
8. Patočka J., *Péče o duši III, Sebrané spisy Jana Patočky svazek 3*. *Oikoymenh*, Praha 2002.
9. Suvák V., *Sókratovská therapeia: úloha Sókrata*, [in:] „*Filozofia*“, č. 10, 2014.

¹⁰ K pôvodnému gréckemu významu slova *therapeia* pozri: V. Suvák, *Sókratovská therapeia: úloha Sókrata*, [in:] „*Filozofia*“, č. 10, 2014, s. 824-834.

HUMANISTYKA
KSIĘGA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA
PAMIĘCI PROFESORA JACKA RĄBA

REDAKCJA NAUKOWA
Aleksandra Kuzior

RECENZENCI
Prof. dr hab. Józef Bańka
Prof. PhDr. Pavel Fobel, PhD

SKŁAD, ŁAMANIE
M-Studio s.c.

AUTORZY ZDJĘĆ
Paulina Kuzior
Piotr Muschalik